

Socialförvaltningen

Svar på ledamotsinitiativ gällande avveckling av matdistribution

Sammanfattning

- Hur stor var den beräknade besparingen vid beslutstillfället?
- Hur stor har den faktiska besparingen blivit (helårseffekt)?
- Har kostnader uppstått i andra delar av verksamheten som en följd av beslutet (t.ex. ökat behov av hemtjänstinsatser, inköps hjälp, näringsrelaterade insatser m.m.)?
- Har en enkät, intervju eller annan dialog genomförts för att ta reda på hur förändringen upplevts?
- Har förändringen påverkat upplevd trygghet, näringsintag, ensamhet eller självständighet?
- Finns det signaler på att man vill ha tillbaka matlådorna?

Beslutet om att begränsa insatsen matdistribution till enbart personer med behov av specialkost grundade sig i den tidigare genomförda utredningen om kompetensförsörjning, resurseffektivitet och ekonomiska förutsättningar inom socialförvaltningen i Askersunds kommun.

I utredningen framkom bland annat att hanteringen av matdistribution upptog cirka 50 timmar och 45 minuter per vecka inom hemtjänsten, motsvarande en uppskattad kostnad om cirka 1,2 mnkr per år inklusive administration och transporter. Syftet med förändringen var att frigöra resurser inom hemtjänsten och säkerställa att personalens kompetens används till insatser som inte kan tillgodoses på annat sätt.

Den tidigare utredningen visade även att:

- behovet av färdiglagad mat kan tillgodoses genom dagligvaruhandelns utbud av färdigrätter och hemleveranser,
- stöd vid inköp kan beviljas genom bistånd,
- samt att rättspraxis (Kammarrätten mål nr 649-23) stödjer bedömningen att behovet av mat kan tillgodoses på annat sätt än genom kommunal matdistribution.

Beräknad besparing vid beslutstillfället

Vid beslutstillfället beräknades kostnaden för matdistribution uppgå till cirka 1,2 mnkr per år. Besparingen bedömdes främst bestå av minskat resursbehov inom hemtjänsten, minskade

transportkostnader samt minskad administration kopplad till beställningar, leveranser och fakturahantering.

Faktisk besparing (helårseffekt)

Någon fullständig helårseffekt har ännu inte kunnat mätas eller följas upp ekonomiskt. I dagsläget går det inte att tydligt utläsa den faktiska ekonomiska besparingen i ekonomisystemet, vilket innebär att någon säkerställd ekonomisk helårseffekt ännu inte kan redovisas. Som jämförelse beräknades den tidigare hanteringen av mat innebära en tidsbesparing om cirka 50,75 timmar per månad.

Under juni månad hade 32 brukare hjälp med digitala inköp. Den genomsnittliga tidsåtgången uppgår till cirka 45 minuter per brukare, vilket inkluderar stöd vid det digitala inköpet samt upphämtning och leverans av varorna. Detta motsvarar cirka 24 timmar per månad för de brukare som haft hjälp med digitala inköp under juni. Brukaren erbjuds även möjlighet att en gång per månad följa med till affären, om så önskas. Denna möjlighet behöver kommuniceras tydligare för att öka brukarnas kännedom om erbjudandet. Fyra brukare har dessutom inköp i samband med promenad, vilket innebär att digitala inköp inte genomförs för dessa brukare. Vid hemkörning av mat sker samkörning i den gemensamma planeringen, vilket innebär att leveranser kan samordnas med andra insatser och därmed genomföras mer effektivt. 2 timmar i veckan har även lagts på matdistribution gällande specialkost.

Eventuella kostnader i andra delar av verksamheten

Det har inte identifierats några ökade kostnader i andra delar av verksamheten till följd av förändringen. Brukare som behöver stöd med inköp får detta tillgodosett genom hjälp med digitala inköp inom ramen för biståndsbedömda insatser. Bedömningen är att dessa insatser snarare tar något mindre tid än tidigare hantering av matdistribution, men detta har inte mätts eller följts upp särskilt.

Det har inte heller framkommit något ökat behov av exempelvis näringsrelaterade insatser eller andra kompletterande stödinsatser kopplade till förändringen.

Dialog, enkät eller intervju

Som en del av uppföljningen av införandet av digitala inköp inom hemtjänsten har en enkät genomförts riktad till de hemtjänstmottagare som berörs av förändringen. Totalt har 21 personer besvarat enkäten av ca 30 utskickade enkäter, enkäten har endast gått till de brukare som hade den tidigare formen av matdistribution (hjälp att identifiera dessa individer har genomförts i samverkan med tekniska). Syftet med uppföljningen har varit att fånga hur den förändrade hanteringen av inköp och mat påverkar den enskildes vardag, måltidsvanor och upplevelse av tillgång till mat. (Resultat bifogas i sin helhet).

Enkätsvaren visar att det finns en variation i hur de svarande får sin mat. 4 personer uppger att de lagar mat själva, 1 person får hjälp av anhörig, 7 personer köper färdiga portioner och 9 personer anger annat sätt att få sin mat. Detta visar att gruppen har olika förutsättningar och behov. När det gäller måltidsfrekvens uppger 10 personer att de vanligtvis äter 1–2 måltider per dag, 8 personer äter 3 måltider och 3 personer äter 4–5 måltider per dag. Resultatet visar

därmed att en relativt stor andel har ett begränsat antal måltider under dagen och att måltidsvanorna behöver beaktas i den fortsatta uppföljningen

Påverkan på trygghet, näringsintag, ensamhet eller självständighet

Av de 21 personer som besvarat enkäten uppger 12 personer att de alltid får i sig tillräckligt med mat under dagen och 8 personer att de oftast får det. Endast 1 person uppger att detta sker sällan och ingen uppger att de aldrig får i sig tillräckligt med mat.

Även när det gäller variationen i maten är resultatet tydligt positivt. 6 personer är mycket nöjda och 15 personer ganska nöjda med variationen i den mat de äter. Ingen av de svarande anger missnöje med variationen.

Enkäten visar även att de svarande har olika sätt att ordna sin mat. 4 personer uppger att de lagar mat själva, 1 person får hjälp av anhörig, 7 personer köper färdiga portioner och 9 personer anger annat sätt. Detta visar att digitala inköp inte innebär att alla personer använder maten på samma sätt, utan att det finns individuella variationer i hur inköpen kombineras med matlagning, färdiga portioner och andra lösningar.

Sammantaget visar enkätuppföljningen inte någon indikation på att övergången från matlådor till digitala inköp har medfört en negativ påverkan på de svarandes tillgång till mat, upplevda matintag eller variationen i maten. *Resultatet bör dock förstås som en uppföljning av de svarandes upplevelser och inte som en individuell nutritionsbedömning.*

Näringsintag och bedömning utifrån riktlinjer

Vid bedömningen av om förändringen har påverkat den enskildes nutrition negativt är det viktigt att skilja mellan en enskild måltid och det samlade näringsintaget över hela dygnet. Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen anger att måltidsordningen över dygnet är viktig för att täcka behovet av energi och näringsämnen. Riktlinjerna framhåller att två huvudmål tillsammans normalt endast bidrar med knappt hälften av dagens energi- och näringsbehov och att mellanmålen därför har stor betydelse.

Det innebär att näringsmässig kvalitet inte kan bedömas enbart utifrån innehållet i den tidigare matlådan från Sjöängsskolan eller utifrån vad den enskilde äter vid en enskild måltid. Det relevanta är om den samlade kosten under dagen och över tid ger den enskilde tillräckligt med energi och näringsämnen utifrån individuella behov.

Detta stöds även av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om förebyggande och behandling vid undernäring. För hemtjänst i ordinärt boende finns krav på att verksamheten ska ha rutiner för att förebygga undernäring, upptäcka risk för undernäring och vid behov initiera bedömning av den enskildes näringstillstånd.

Utifrån den genomförda enkäten finns således inget som tyder på att övergången till digitala inköp i sig har försämrat de svarandes näringsintag jämfört med den tidigare ordningen med matlådor från Sjöängsskolan. Däremot behöver nutritionsfrågan även fortsättningsvis följas på individnivå för personer där det finns tecken på exempelvis minskat matintag, viktnedgång,

nedsatt aptit eller annan risk för undernäring. Socialstyrelsen lyfter just dessa faktorer som viktiga signaler att uppmärksamma i det förebyggande nutritionsarbetet.

Social gemenskap

Enkäten visar däremot att måltiden för många av de svarande i begränsad utsträckning är en social aktivitet. Endast 1 person äter tillsammans med någon annan dagligen och 2 personer gör det flera gånger i veckan. 11 personer uppger att de äter tillsammans med någon annan mer sällan och 5 personer aldrig. Det innebär att 16 av 21 svarande, cirka 76 procent, äter tillsammans med någon annan högst någon gång per vecka.

Detta är en aspekt som bör uppmärksammas i det fortsatta arbetet, även om resultatet inte i sig kan kopplas till införandet av digitala inköp. Socialstyrelsen framhåller att måltiden för äldre inte enbart har betydelse för näringsintaget utan också för glädje, gemenskap och välbefinnande.

Signaler om att återinföra matlådorna

Det finns i nuläget inga signaler om att brukare önskar få tillbaka den tidigare formen av kommunal matdistribution i någon större omfattning.

Sofie Norén
Utvecklingsledare